

Yrittäjyyden moderni tarina

Kirja-arvio

Paula Kyrö: Yrittäjyyden tarinaa kertomassa.

Juva: WSOY. 1998.

Paula Kyrön teos on tehty oppikirjan muotoon, mutta siinä on voimakas teoreettinen lataus. Lisäksi teksti pohjautuu kirjoittajan väitöskirjatyöhön. Kyrön kunnianhimoinen tavoite on kuvata yrittäjyyttä historiallis-kulttuurisesta tarkastelukulmasta käsin ja tarjota näin aiempaa laajempi ymmärrys yrittäjyydestä yhteiskunnallisena ilmiönä. Vaikka kirja tarjoaa useita hyödyllisiä jäsennyksiä ja ideoita, sen pääanti ei ole mielestäni sopusoinnussa sovelletun teoreettisen kirjallisuuden kanssa.

Kirjan pääongelma on ristiriita väitetyin historiaa ja kulttuuria korostavan perspektiivin ja itse käsittelyssä ilmenevän 'ideaaliyrittäjyyden' voimakkaan läsnäolon välillä. Tekstiä lukiessa selviää hyvin Kyrön tendenssi pakottaa jokaisen analysoimansa ajanjakson tai teorian yrittäjyyskehitykseensä. Kirjalla on käytössä oma metakertomus yrittäjyydestä tukahdutettuna, mutta elpynä ihmislautona ja tämä ohjaa vahvasti suoritettua kuvausta. Yrittäjyys on Kyrölle inhimillistä toimintaa ja sellaisena 'säilynyt olemukseltaan samanlaisena vuosisadasta toiseen'. Toisin sanoen jokaista paradigmaattista muutosta tarkastellaan suhteessa yrittäjyydelle siinä annettuun asemaan tai painotukseen. Voidaan kuitenkin kysyä miksi Kyrö on ryhtynyt historialliseen kuvaustyöhön, jos kerran ilmiö on päätetty jo lähtökohtaisesti määritellä näinkin aukottomasti?

Samoin tuntuu kovin kummalliselta se, että Kyrö viljelee absoluuttisesta ihmiskäsityksestään huolimatta erilaisia yhteiskuntateorioita, jotka nimenomaan kyseenalaistavat tai hajottavat ylihistoriallisen subjektin. Kyrö viittaa esimerkiksi VTT Tuija Pulkkinen tasokkaaseen väitöskirjaan 'The Postmodern and Political Agency', mutta näyttää jättäneen Pulkkinen pääargumentin inhimillisen toimijan perinpohjaisesta rakentuneisuudesta täysin vaille huomiota. Lisäksi Kyrön historian ymmärrys noudattelee varsin modernia lineaarisen 'etenemisen' tai 'vapautumisen' kaavaa. Kirja esittelee yrittäjyyden valistuksen ajan tuotteeksi, jonka byrokraatia on tukahduttanut ja postmoderni sallivuus jälleen elvyttänyt. Kuitenkin esimerkiksi Pulkkinen kirjassaan huolella esittelemä genealogisen analyysin idea on vastustaa moderneja kehityskertomuksia ja tarjota uudelleentulkinta nykyajan itseriittoisille evoluutioille tarkastelemalla historiaa rikkonaisena sarjana hegemonisia kamppailuja ja metamorfooseja. Kyrö on tyytyväinen moderniin varratiiviinsa, vaikka genealogian näkökulmasta hän jättää vastaamatta kysymykseen: 'miten ja millä seurauksilla yrittäjyydestä on tullut korvaamaton osa subjektiuttamme?'. Yrittäjyys on nyt 'historiaton' nollapiste, josta käsin muutoksia tarkastellaan.

Keskeisessä asemassa oleva 'yrittäjä' on Kyrölle moderni, muusta maailmasta eristetty subjekti. Lisäksi yrittäjä on liikkuva, vapaa yksilö. Postmoderni lähestymistapa kuitenkin korostaa toimijuuden sosio-historiallista luonnetta. Me olemme inhimillisiä subjekteina vain ja ainoastaan historian, kulttuurin ja vallan tuotteita. Tämä ei tarkoita, ettemmekö näin ollen olisi toimivia toimijoita, päinvastoin. Vain maalliset vaikutteet ja oma ruumiillisuutemme tekevät meistä kyvykkäitä toimijoita.

Edellä mainitulla luennalla haluan osoittaa, että Kyrön historiallinen metodi on modernistinen, ja hänen subjektikäsityksensä lähellä modernin, liberaalin teorian vapaata, resursseja interressilähtöisesti käyttävää toimijaa. Näin ymmärrettynä itse yrittäjyysmäisyyden 'teknologia' jää helposti kulttuurissosiaalisen tarkastelun ulkopuolelle, eikä kyseisen diskurssin tai ohjelman vaikutusta valtasuhteiden rakentumiseen oteta huomioon. Kuitenkin voidaan väittää, että todelliset tilanteet, joissa nykyisin yrittäjyysdiskurssi aktualisoituu, liittyvät kiinteästi valtaan ja hierarkiaan. Esimerkiksi yrittäjyyskoulutusta annetaan usein niille, jotka eivät vielä ole omaksuneet tätä eetosta. Nämä puolestaan ovat pääsääntöisesti normaalin yhteiskuntajärjestyksen näkökulmasta 'poikkeavia' tai 'toisenlaisia', kuten vaikkapa työttömät, opiskelijat, humanistit tai naiset. Yrittäjyys on olevinaan universaali kuva ihmisestä, mutta samalla jotkut ryhmät sopivat sen raameihin huomattavasti paremmin kuin toiset. Kyrön kirja ei kuitenkaan käsittele yrittäjyyden tätä puolta lainkaan ja jää harmittavasti reaali maailman ulkopuolelle. En tarkoita tässä yhteydessä sitä, että yrittäjyyskulttuuri olisi ainoastaan 'paha'; se on varmaan laajentanut inhimillisiä kyvykkyksiä useilla alueilla. Absoluuttisena totuutena yrittäjyys on kuitenkin

vaarallinen ja viittaus vaikkapa Paul du Gay:n lukuisiin julkaistuihin analyyseihin 'enterprise'-diskurssista Englannissa olisi voinut terävöittää kirjan refleksiivistä sanomaa.

Ehkä Kyrö on kirjallaan pikemminkin osa yrittäjyysdiskurssia eikä niinkään sitä järjestelmän laitamilta tarkkaileva analyytikko. Kirjan tapa tarttua historiaan ja subjettiin voi itsessään olla dokumentti yrittäjyysideologian mekanismeista ja vaikutuksista. Siinä tapauksessa voimme hyvin ehdottaa tekijälle hänen omaa reseptiään: olisi syytä muuttua enemmän yrittäjämäiseksi. Jos 'ainutlaatuinen, monimutkainen, mutta aikaansaava yksilö pystyy vapaassa toimintaympäristössä yhdistämään tekijöitä ja havainnoimaan ympäristöään uudella tavalla', pitäisi sen päteä myös yrittäjyyskirjojen kirjoittajiin. Ehkä yrittäjyys innovoi joskus itsensä joksikin muuksi?